

Niels Christensen
 m. d. r.

Laur. Smith
 1708.

En gammel Bog.

Meddelt af **A. W. Rasch.**

Af Hr. Infanterikaptein E. Keim har jeg faaet laant en gammel, vel konserveret Bog i Kalveskindsbind i stor Oktav, der omhandler Krigskunsten til Lands, en Lærebog i Krigskunst, om at marschere, hvorledes man fører en Hær til Slag, om at beleire Byer, hvorledes man skal udstaa en Beleiring, hvorledes man skal bringe en By til Hungersnød, hvorledes man skal forekomme Hungersnød, om at fremstille godt Krudt m. m., samt tilsidst om den Græske og Romerske Krigsrustning.

Bogen er forsynet med mange Tegninger af forskellige Krigsredskaber og Armatur, Karter over Fæstninger m. m. m.

Dens Titel er:

Manuale Militare
Oder
Krigsz Manual
Darinnen

I. Die Fürnembste heutiges Tages Edle Haupt Kriegs Künste zu Landt.

II. Der Griechen Lacedæmoniern, und Romanern Krigsz Disciplinen kurtzest aus dem Frantzoischen, mit schönen Kupfferstücken hergegeben werden, gemehret und verbessert.

III. Ein Krigsz Nomenclatur.
Von

Johann Jacobi von Wallhausen etc.

cum Privilegio speciali begabet. Franckfurt Bey Paul Jacobi, in verlegung des Auctoris. MDCXVI.

Hvad der gjør Bogen interessant for os, er de Personer, som har ejet den og skrevet sine Navne i den; den har vistnok været brugt som Lærebog ved Krigsskolen.

Paa Titelbladet har 3 Personer skrevet sine Navne; disse ere, øverst

Chilianus Stubæus (o: Kjeld Stub latiniseret)

og nederst paa samme Blad

Niels Christensøn
m. m.

Laur. Smith
1708.

Den navnkundige Præstemand, ja man kan gjerne kalde ham Nationalhelten Kjeld Stub, er den første, der har ejet den og har formentlig kjøbt den paa sin Reise i Udlandet.

Kjeld Stub var født 1607, blev Student i Kbhvn. 1626, studerede Theologi og Filosofi, reiste udenlands i fremmed Krigstjeneste og studerede Matematik og Krigsvidenskab, avancerede til Ingeniørofficer og skal have anlagt Skansen »Hvalfiskens« i Wismar. Fra Krigstjenesten tog han Afsked 1631 og blev 1635 kaldet til Sognepræst i Christiania, hvorfra han 1641 tilbyttede sig Ullensaker Præstekald. Strax efter udbrød Krigen med Sverige og efter Statholder Sehesteds indtrængende Anmodning overtog Stub Opsynet med Landpassene mod Sverige og indlagde sig herved store Fortjenester. — Efter Fredsslutningen 1645 overtog han igjen sit Præstekald Ullensaker, hvor han døde 1663.

Bekjendt er den Episode, der forefaldt i Christiania Kirke en Søndag, medens Kjeld Stub stod paa Prædikestolen, idet en Krigskammerat af Forundring over at se sin forrige Kollega paa Prædikestolen udraabte: Kilian! wer Teuffel hat dich auf der Cantzel geführet?¹⁾

Den anden af dem, der har skrevet sit Navn paa Titelbladet, Niels Christensen (Sandborg) var Lagmand i Stavanger og stor Eiendomsbesidder. — Han var født c: 1635, døde $\frac{5}{8}$ 1708 og blev begravet i Stavanger $\frac{13}{6}$. Han var antagelig Søn af Borgmester i Stavanger Christen Nielsen.

Niels Christensen blev $\frac{18}{10}$ 1674 gift i Stavanger med Hilleborg Søfrensdatter Godtzen f. $\frac{20}{10}$ 1645, † i Stavanger $\frac{18}{3}$ 1698, Datter af Raadmand og Borgmester i Stavanger Søfren Pedersen Godtzen og Elisabeth Christensdatter Trane. En Søster af hende var Mormor til Johanne Margrethe Leigh, hvis Mand, Lagmand Lauritz Smith sees at være bleven Bogens Eier 1708, formentlig ved Niels Christensens Død samme Aar.

Bogens 3die Ejer Lauritz Andersen Smith var stor Forretningsmand i Stavanger, Stadskaptein, Amtmand, Lagmand og Overraadmand. Han var født i Haaland $\frac{12}{3}$ 1680 og † i Stavanger $\frac{22}{11}$ 1758. Han var Søn af den skotske Billedhugger og Maler Andrew Lawrenceon Smith, som var indkaldt fra Skotland for at forfærdige Prædikestolen til Stavanger Domkirke og boede paa Sole i Haaland, og Maren Knutsdatter.

Lauritz Smith blev $\frac{13}{11}$ 1708 gift med Johanne Margrethe Leigh, født $\frac{12}{9}$ 1691, † i Stavanger $\frac{11}{5}$ 1766, Datter af Rektor og Assessor i Koncistorialretten Michael Severinsen Leigh og Christina Sophie Seehusen.

¹⁾ Efter en anden Version skal han have sagt: Stub! wer hat dich zum Paffen gemacht.

Lauritz Smith besad Bogen indtil 1755, da han forærede den til Oberst Johan Vibe von der Osten med følgende Ord paa Bogens Smudsblad:

Dette Skrift, som herved offereres Hans Høyvelbaarenhed Hr. Kammerherre og Obriste, Hr. Johan Vibe von der Osten, har denne Merkværdighed med sig, at det har tilhørt en Mand, som udi forrige Seculo var en af de merkværdigste ey allene her i Landet, men maaske over alt i Europa. Samme nafnkundige Mand var Kjeld Stub |: som med egen Haand har tegnet sit Nafn i Bogen:| en indfødt Normand, var vel Studeret, reiste udenlands, gav sig i fransk Krigstieniste blev der en anseelig Officier, men forlod Krigen igien, begav sig til sit Fædrene Land, blev den første Provst i Christiania, hvor en af hans forrige Bekiendte i Krigen, kom i Domkirken, hvor han prædikede, kjendte ham med Forundring i denne nye Dragt og Stand, og derfor raabte overlydt i Kirken: Chilian, wer Teufel hat dich auf die Cantzel gefüret? Endeligen, da Dronning Christina i Sverig Anno 1645 uformodentlig overfaldt Kong Christian den IV. med Krig, og mand da efter en langvarig Fred manglede gode Officers, drog den store Statholder i Norge, Hr. Hannibal Sehested i egen høye Person hen til Mag. Chilian Stub og i Kongens høyeste Nafn anbefalede ham at antage, som Obriste, det første Oplandske Regiment, samt tillige General-Quartermester Tieniste i Norge. Chil. Stub, i hvor nødig han end vilde, maatte paa nye tiene i Krigen, og det med saa god Succes, at de Svenske, som fik megen Modstand ved hans kloge Conduite, lod sige, at hvis de fik den Skantse Graver fat, vilde de koge ham i Olie. — Da Krigen fik Ende, forlod han og denne Tinneste, lod sig kalde Præst som før etc. Han havde ellers flere Betienninger paa samme Tid, som kan sees af Opskriften paa de Breve, som Kriegs Cancelliet tilskrev ham, saa lydende:

Welædle og Mandhafte Mag. Chilian Stub, kongl. Kammer Raad, General Quartiermæster, Oberste over det Oplandske Regiment og Ober Inspectør over Bergverkerne i Norge. —

Denne Relation har jeg af Mag. Hagerup,¹⁾ som er bemeldt Chil. Stubs descendent, sc. hans Daatter Daatters Søn, og bliver samme Beretning tillige med Bogen Deres Høyvelbaarenhed underdanig offereret af Deres Høyvelbaarenhedz underdanige Tiener

Stavanger den 19. Decbr. 1755.

Laur. Smith.

Den 4de Ejer af Bogen, I. V. von der Osten, har paa Permens Inderside skrevet følgende:

Denne Bog som har tilhørt en saa besynderlig Mand som

¹⁾ Denne Magister Hagerup, han omtaler, er hans Svigersøn, senere Biskop Eiler Hagerup.

denne Chilian Stub, har jeg igjen ofverladt min store Ven Hr. Gustav Grüner Commanderende General Lieutenant ofver Hans Majestæts Tropper og Fæstninger udi Norge. Friderichsteen den 14. Juli 1759.

I. V. von der Osten,
Cammerherre, Obrister af In-
fanteriet og Commandant ofver
Friderichsteens Fæstning.

Generalløjtnant Johan Vibe von der Osten, kommanderende General nordenfjelds og en Tid Stiftamtmand i Trondhjem, var født i T.hjem $\frac{8}{8}$ 1708 og døde der $\frac{10}{1}$ 1800. Han stammet fra en pommersk Adelsslægt og var Søn af Oberst og Kommandant i T.hjem. Otto Frederik v. d. Osten og Hustru — Margrethe f. Vibe, Datter af Vigestatholder Johan Vibe. —

I sine yngre Aar opholdt General v. d. Osten sig meget i Udlandet, men fra 1751 af til sin Død faldt hans Virksomhed i Norge. — Han blev $\frac{3}{5}$ 1752 gift i Oslo med Chatarina Wilhelmine von Krogh, Datter af Generalløjtnant G. F. von Krogh.

Efter Generalløjtnant Gustav Grüners Død i Chr.ania $\frac{18}{2}$ 1763 kom Bogen paa Auktion efter ham og blev solgt til Lærer ved Krigsskolen M. Krogh, der saaledes blev dens 6te Ejer. — Han beholdt den imidlertid ikke længe, men forærede den bort allerede samme Aar til Lærer ved Krigsskolen Generalmajor Peter Deichmann, hvad der fremgaar af hans Skrivelse paa Titelbladets Bagside, der lyder saaledes: Denne Bog haver jeg kjøbt paa Auktion efter afg. Excellence General von Grüner formedelst dens paasatte Pris overladt til min høj gunstige Patron Hr. Generalmajor og General Krigs Commissair Deichman, hvor den atter kan nyde Sted iblandt lærde og rare Skrifter.

Christiania den 1. Decbr. 1763.

M. Krogh,
Captain af Infanteriet og
Informator v. Krigsskolen
i Christiania.

Morten Krogh blev Kaptejn af Infanteriet $\frac{22}{10}$ 1760, virkelig Kaptein af Artilleriet $\frac{12}{6}$ 1765, Major og Art. Comm. i Norge $\frac{16}{11}$ 1775, Oberst $\frac{2}{5}$ 1788, afskediget $\frac{28}{5}$ 1790 med 800 Rd. Pension og † 1806.

Han var Lærer i Artilleri ved Krigsskolen 1757—64.

Efter Kaptein B. Hjelms Samlinger i Statsarkivet var han en Bondesøn og Moderen Søster af Oberstl. Kristian Krogh, † 1752 $\frac{25}{5}$.

Generalmajor Peter Deichman blev saaledes Bogens 7de Ejer og beholdt den til sin Død 1767, da den paa Auktion efter ham

blev kjøbt af Michael Døderlein, der ligeledes var Lærer ved Krigsskolen, og blev saaledes den 8de Eier af Bogen; han har ligeledes paa Titelbladets Bagside skrevet følgende Linier:

Kjøbt paa General Major Deichmans Auktion in Oktober 1767.

M. S. Døderlein.

Han er den sidste, der har skrevet sit Navn i Bogen; dens senere Ejere ere ukjendte.

Om de to sidste Ejere skal kun tilføies, at Generalmajor Peter Deichman var Søn af Biskop Bartholomæus Deichman og født 29. Septbr. 1703, antagelig i Viborg, hvor Faderen da var Biskop. Da han var 20 Aar gl. skaffede Faderen ham en Kapteinsbestalling »uden Avancement«, 1727 fik han Kompagni ved søndenfjeldske gev. Komp., hvor han 1735 blev Major, 1750 Oberst, 1761 Generalkrigskommissær i Norge og samme Aar Generalmajor. — Han døde $11/10$ 1766. —

Michael Sundt Døderlein var født i Chr.ania $6/1$ 1760 af Forældre Lærer ved Krigsskolen G. M. Døderlein og 1ste Hustru — Sofie Mathea Holck. — Han blev oplært i Faderens Fag og fik 1755 Titel af Konduktør. — Ved Armeforandringen 1765 blev han udnævnt til Lærer i Mathematik og Fortification ved Krigsskolen med Titel af Professor »som den første uden akademisk Borgerret«. 1778 udnævntes han til Politimester i Chr.ania, hvor han »med Mildhed brugte de betroede fascies« og døde her ugift $23/4$ 1786.
